

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > דע את מחשבותיך ודמיוןך 001 קרקע למחשבה

דע את מחשבותיך ודמיוןך 001 קרקע למחשבה

תכלית בנין כח המחשבה

בספר זה נעסוק בעזרת ה' בסוגיית בנין כח המחשבה שבאדם.

ראשית נעמיד בקצרה ממש מהי התכלית של בנין כח המחשבה, בסוד "סוף מעשה במחשבה תחילה", ולאחר מכן נחזור לתחילתם של דברים. אבל ראשית נעמיד בקצרה ממש מהי התכלית.

המחשבה היא כלי, היא לא תכלית. ומה תכליתה?

שלשה חלקים ישנם באדם, כדברי חז"ל: נפש, רוח ונשמה. הנפש שורה בכבוד, הרוח בלב, והנשמה שורה במחשבת האדם. יש גולגולת, בתוך הגולגולת שוכן המוח, בתוך המוח מונח השכל האנושי, ובתוכו שורה הנשמה הנקראת בלשון רבותינו "שכל אלוקי".

תכלית בנין כח המחשבה, היא גילוי הנשמה הנמצאת בתוך מחשבת האדם, שמכוחה לאחר מכן האדם דבק בבוראו, כדברי הרמב"ם במורה נבוכים (חלק ג' פרקים נא-נג) שהאריך לבאר "שזה השכל אשר שפע עלינו מהאלוה ית' הוא הדיבוק אשר בינינו ובינו", עי"ש.

זוהי במילים קצרות מאד תכלית בנין כח המחשבה. עתה ננסה בעזרת השי"ת ננסה להעמיד את שורש תחילת בנין המחשבה.

המחשבה - כעוף הפורח באויר

בלשון רבותינו המחשבה נקראת כידוע "עוף הפורח באויר". המחשבה יכולה לעופף ולהגיע למרחקים, בכח האדם לחשוב גם על דברים שאינם נמצאים לפניו.

כל חמשת חושי האדם, הנקראים בלשון הגר"א "חמשת כוחות ההרגשים" - ראייה, שמיעה, ריח, דיבור ומישוש, יש להם גבול מסוים עד היכן הם יכולים להגיע. בידיו יכול האדם לגעת רק במה שנמצא לפניו. גם ברגליו - הוא דורך על גבי מקום שבו הוא נמצא. העין, על אף שהיא רואה למרחוק, אבל עדיין בכוחה לראות רק עד גבול מסוים. יש אמנם כאלו שכח הראיה שלהם חזק יותר, כמו שאמרו חז"ל (מכות ה ע"א) "חיישין לנהורא בריא", אך גם אצלם כח הראיה מוגבל למרחק מסוים. כמו כן האוזן שומעת למרחק מסוים, וכן האף מריח ממרחק מסוים.

לעומת זאת המח, שהוא שורש כל חמשת החושים - הוא יכול לחשוב על דברים שהם מעבר לגבולות החושים. כח המחשבה אינו מוגבל למקום. אדם יכול לשבת כאן ולחשוב מה שקורא באספמיא. והוא גם לא מוגבל בזמן. באפשרותו להיות כאן ולחשוב על מה שהיה או על מה שיהיה. הוא בעצם נכנס למערכת הדמיון, אבל עצם כח המחשבה שבאדם אינו מוגבל לא בזמן ולא במקום.

לכן המחשבה נקראת "עוף הפורח באויר". העוף הפורח ממקום למקום יכול לפרוץ את הגבולות העומדים לפני טבע האדם שנמצא רק במקומו. זהו ביטוי להגדיר את הדבר, שבכח המחשבה יכול האדם לפרוץ את גבולות המקום והזמן.

התולדה של זה - עוף הפורח באויר, הרי חסר לו ברמת היציבות מחמת שאין כאן קרקע, אין על גבי מה לבנות את הדבר, אין על לסמוך את יסודותיו. מצד כך, כח המחשבה שבאדם, באופן טבעי נוטה לחוסר יציבות.

רגליו של האדם, שהן מונחות על גבי הקרקע, וכן שאר החושים, יש להם יותר נטייה ליציבות. כמובן, כל אחד לפי ערכו, אבל באופן כללי יש להם נטייה ליציבות. כח המחשבה שבאדם, מחמת היותו כעוף הפורח באויר, שניתן לפרוץ על ידו את גבולות המקום והזמן, האפשרות לפרוץ את אותם גבולות מעמידה אותו ככח שבאופן טבעי הוא בלתי יציב, וכלשון רבינו ישראל מסלנט באגרת המוסר הידועה שלו: "האדם אסור במושכלו וחופשי בדמיונו. דמיונו מוליכו שובב בדרך לב רצונו", כלומר, באמצעות כח המחשבה יכול האדם להגיע למקומות מאד רחוקים, בלי גבולות כמעט.

מצד כך, רואים אנו שאצל רוב רובם של בני האדם אשר לא עמלו לבנות את כח המחשבה, מחשבתם פורחת אנה ואנה, הם סובלים מחוסר יציבות מובהק בבנין מחשבתם.

דוגמא פשוטה - כאשר האדם עושה מעשה, הוא לא יעבור במהירות לעשיית מעשה אחר. כמובן הוא עובר רבות מענין לענין, אבל עדיין יחסית הוא עוסק בענין אחד זמן מסוים, משלים את כולו או את חלקו, ורק אחר כך פונה למעשה הבא. כך גם בנוגע לדיבור, לא מצוי כמעט אצל בני אדם, שכל שלש מילים ידברו בנושא אחר.

אבל במחשבת בני האדם, אם האדם יתבונן על דקה אחת, מה עבר בכלי מחשבתו, בדמיונו, בזכרונו, בכח השומר ושאר כוחות המחשבה שבו - בהחלט יתכן שיגלה כי בדקה אחת הוא חשב על עשרה נושאים. דבר זה, כאמור, לא ימצא בדרך כלל בכח המעשה וגם לא בכח הדיבור.

ודאי שגם התמקדות בכח המעשה ובכח הדיבור זו עבודה לעצמה, אבל בכח המחשבה כל אחד מאיתנו רואה זאת במוחש, שמחשבתו פורחת מהר מאד מענין לענין.

אם אדם יקח יממה שלמה ויתבונן על מה הוא חשב בה, הוא יכול להגיע לאלפי ענינים. המחשבה רצה כל הזמן ופורחת באויר.

בנין המחשבה מכריח 'קרקע'

צורה זו של העדר בנין המחשבה, היא הצורה הטבעית של המחשבה שעמה האדם נולד. אם לא יעמול לבנות את כח מחשבתו, אלא ישאירנה כמו שהיא, תהיה מחשבתו כעוף הפורח באויר לפי תפיסתו.

להיכן היא תפרח? - יתכן שיהיו סיבות חיצוניות שיגרמו לה לפרוח, ויתכן שיהיו סיבות פנימיות של רצונות שיגרמו לה לפרוח, אבל הצד השווה שבכולם שהמחשבות תפרחנה להן למקומות שונים ואף מרוחקים, כל אחד לפי עניינו, כי אין למחשבה מקום או זמן שמגביל אותה. והתולדה - העדר בנין גמור.

אם נאמר בלשון הכתוב "בחכמה יבנה בית" (משלי כד, ג), שכן הבנין מושרש בכח החכמה, בכח המחשבה, הרי ש"זה לעומת זה עשה אלקים" (קהלת ז, יד), והעדר כח מחשבה בנוי הוא ההיפך הגמור של הבנין.

השורש הדק של דבר זה נובע מכך שמאז שאכל אדם הראשון מעץ הדעת טוב ורע, כל דבר מעורבים בו רע וטוב, ומצד שגם המחשבה מורכבת מטוב ורע, היא הפכה להיות דבר רעוע, שאין בו צירוף ואין בו בנין.

ברור אם כן, שבנין מחשבה מכריח אפוא שתהיה לה קרקע שעל גביה היא נבנית. כשם שבעולם הגשמי, אם רוצה אדם לבנות בנין, הוא חייב לבנות על גבי קרקע, מגדל הפורח באויר אין לו קיום, כל בנין מכריח קרקע שעל גביו הוא נבנה. בקרקע הזו יצקו את היסודות, ועל גבי היסודות יבנה הבנין - כך בעולמו הרוחני, בנין המחשבה מכריח קרקע, שרק על גביה יבנה כח המחשבה.

זה בעצם שורש תחילתו של בנין. "אין לך דבר שאין לו מקום" (אבות ד, ג). דבר שאין לו מקום הוא לא קיים [מקום מלשון קיום]. כל זמן שלא נמצא למחשבה קרקע - היא תהיה כעוף הפורח באויר, ואם ננסה לבנות אותה - היא תהיה מגדל הפורח

באוויר, לא יהיה לה קיום.

אם ננסה - ובעז"ה נצליח בסיעתא דשמיא - למצוא ולהבין מהי "קרקע" של מחשבה, על גבי אותה קרקע יהיה שייך להתחיל לבנות את בנין המחשבה. אבל לפני שבאים לדון בסוגיית הבנין, שומה עלינו לברר איך וכיצד ישנה קרקע לתפיסת המחשבה.

מחשבה הפועלת מעשה בצד הרע

בכדי שיהיה לאדם קרקע לכח המחשבה, הוא חייב להכנס לעולם אחר.

משל למה הדבר דומה? האדם נמצא כאן בעולם הזה והוא עולה לירח. כאשר הוא מגיע לירח, הוא מגלה שם קרקע חדשה. זה לא כדור הארץ שבו הוא מונח. שם ישנה קרקע מסוג אחר, קרקעיתו של הירח. כלומר מלבד הקרקע שעליה אנו חיים בכדור דידן, ישנם סוגי קרקעות נוספים, מרוממים יותר, עליונים יותר, בעלי תכונות שונות [אין שם כח משיכה וכיוצ"ב].

עולם של מחשבה אי אפשר לבנות על גבי אותה בקרקע שאנו מכירים. עלינו לגלות כניסה לעולם אחר ששם גם ישנה קרקע, אך הקרקע הזו היא מציאות אחרת.

מהי אותה קרקע של תפיסת המחשבה?

על דרך כלל האדם מייחס למחשבה דבר שאין לו מציאות. הוא בסך הכל חושב... חושב שחייב, חושב שפטור, חושב שמותר או חושב שאסור, הוא לא מייחס למחשבות הללו תפיסה של מציאות.

לאמיתו של דבר מוצאים אנו הגדרה לדינא, שמחשבה נתפסת כאיזושהי תפיסה של מציאות. היכן?

על הפסוק "ונשמרת מכל דבר רע" (דברים כג, י) דרשו חז"ל (עבודה זרה כ ע"ב): "שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה". "עין רואה ולב חומד וכלי המעשה גומרים" (במדבר רבה י, ו). כלומר, ישנו אופן שהמחשבה יוצאת מהכח אל הפועל והופכת להיות מעשה באופן דממילא.

יש מה שהאדם חושב ולאחר מכן עושה, כלומר - המחשבה היתה כלי הכנה לדבר, ולאחר מכן הוא עושה. הוא מתכנן את הדבר במחשבתו, ואז מוציא אותו מהכח לפועל בעולם העשייה, בידי וכדומה.

אבל בדרשת חז"ל זו, שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה, מה שהוא בא לידי טומאה בלילה, אין בזה כח של מעשה בפועל, הוא לא עושה, זוהי מחשבה שמתגלה כמעשה באופן דממילא.

יתר על כן, רואים שהגמרא (נדה יג ע"ב) אומרת שישנו איסור על האדם להביא את עצמו לידי הרהור, כלומר בכוחו להביא את עצמו לידי שינוי מעשה.

בשאר איברי האדם, כאשר האדם חושב, מחשבתו אינה פועלת כלום באותו רגע. בסוגיא הזו של הרהורי עבירה, כוחות גוף בפועל מקבלים שינוי מכח ההרהור.

כאן מתגלה לאדם איך הרהור פועל פעולה בעולם המעשה.

ודאי שכל זה נתפס אצלנו עתה מצד הקלקול. כאמור, תולדת חטא עץ הדעת טוב ורע היא, שהמחשבה יש בה גם טוב וגם רע, וכאן מתגלה דבר זה באופן שהמחשבה פועלת רע.

מהיכן יש כח ברע לגלות את המחשבה כמציאות? הרע לקח את הכח של תפיסת הקדושה שהמחשבה נתפסת כמציאות, וכעת היא חלה ברע. אין לנו לכאורה כיום תפיסה של מחשבה הנתפסת כמציאות בפועל בגוף האדם חוץ מהמקום שעליו נאמר "ונשמרת מכל דבר רע".

אבל עומק הדבר הוא, שבאמת ישנו גם כח של מחשבה לטוב היוצר פעולה מוחשית באדם, אלא שכח זה נגזל, נפל למציאות של רע, אבל הכח עדיין נשאר קיים אצל האדם בגילוי, שבשעה שהוא חושב בדבר רע, מיד המחשבה יוצרת שינוי מעשי בתכונות הגוף.

הלימוד שהאדם מוציא משם אינו לימוד של ידיעה אלא לימוד של תפיסה חושית, איך המחשבה נתפסת כמעשה.

הרי תמיד הגדרת הדבר היא שמחשבה אינה חשובה כמעשה. לגבי דברי תורה ישנה מחלוקת אם דיבור חשיב כמעשה או לא. מחשבה טובה - אומרים רבותינו, הקב"ה מצרפה למעשה, כלומר הוא רק מצרף אותה לאחר מכן למעשה. המחשבה עצמה אינה נקראת מעשה, אלא שאם יש מעשה בלי מחשבה הקב"ה מצרף אליה את המחשבה וזה הופך להיות קומה שלימה.

רק בעבודה זרה נאמר "למען תפוש את בית ישראל בלבם" (יחזקאל יד, ה) ולמדו מכאן חז"ל (קידושין לט ע"ב) שבעבודה זרה מחשבה נחשבת כמעשה והאדם נענש גם על מחשבתו, אבל בקומת הקדושה אין לנו גילוי של מחשבה הנתפסת כמעשה. הכח הזה נפל לרע. מצד כך נתפסת אצלנו קומת המחשבה כעוף הפורח באויר. דבר שאין לו קיום.

אבל כאשר האדם מגלה בנקודת הרע שבו שמחשבה נתפסת כמעשה, והוא רואה זאת על עצמו, בבחינת "מבשרי אחזה" (איוב יט, כו) - כאן יש לו קרקע לבנין המחשבה.

קרקע לבנין המחשבה עניינו, שהאדם קולט קליטת נפש - לא קליטת שכל בלבד - את התפיסה שהמחשבה היא מציאות. ואם היא מציאות - הרי שיש כאן קרקע, דבר מוצק, יציב, קיים, שטח שניתן לבנות עליו.

שורש המילה "מחשבה", ח.ש.ב, הוא גימטריה של "יש". רמז לכך שבעצם היש האמיתי, הדבר המוצק ביותר שקיים בבריאה - הוא מחשבה.

בתפיסה השטחית נראה לאדם, שהדבר הכי פחות מוצק הוא המחשבה. זהו הדבר הדק והבלתי נתפס במוחשות יותר מכל דבר אחר. אבל מצד התפיסה הפנימית האמיתית, אין לך דבר יותר מוצק מתפיסת המחשבה.

מחשבות בתפיסת דמיון

כל זמן שהמחשבה נתפסת אצל האדם ככח בלתי מוחשי - האדם אינו יכול לבנות את כח המחשבה.

אדם שבונה בדמיונו - לא במוחש - בנין שלם, כאשר הדמיון נגמר אין כלום. מתברר שהבנין מעיקרא ליתא.

כאשר האדם נמצא במדרגת דמיון, גם מחשבתו היא במדרגת דמיון, ומכל בנין מחשבותיו לא נותר אלא דמיונות בעלמא. אפילו בשעה שהוא חושב, והוא לא נמצא לכאורה במערכת הדמיון, אבל בעצם הוא במדרגת דמיון, וכל מחשבותיו נבנות במהלך של דמיונות.

בשעה שהאדם חי בתוך הדמיון, כגון שחולם חלום בלילה - כאן ברור לו שזה דמיון. אבל גם בשעה שהוא חושב דברים שאינם במערכת הדמיון, אבל מדרגת הנפש שלו נמצאת בעולם הדמיון, הרי שאין קרקע לכח המחשבה שלו, הוא לא תופס את המחשבה כמציאות. מחשבה שאיננה מציאות הגדרתה דמיון. כיון שכך, גם כאשר הוא חושב על דברים מעשיים גמורים, אבל הוא במדרגת כח הדמיון, וכל מחשבותיו נתפסות כדמיונות.

רואים זאת בדוגמא הפשוטה ביותר אצל ילדים קטנים בני שנתיים-שלוש, שכאשר הם משחקים במשחקיהם, חיים הם בתוך דמיון. לידם הדמיון הוא מציאות חושית.

בעצם, לא רק אצל ילדים זה מתגלה, אלא אצל כל אדם, שהרי נאמר "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים" (תהלים קכו, א) וידוע שעיקר הדמיון הוא בחלום הלילה. כל אדם, המערכת המחשבתית שלו נמצאת בתפיסה של דמיון, ולכן הוא לא יכול לבנות כלום מכח המחשבה.

עומק הבנת הדבר הוא, שעל דרך כלל מחשבות האדם נתפסות אצלו במערכת הנקראת כח המדמה שבנפש.

רק שטבעו של אדם שבשעה שהוא משתמש במערכת של כח המדמה, ברור לו שכעת זהו דמיון. למשל, אדם שיושב כאן וחושב שהוא בדרך למירון, מבין היטב שהוא נמצא שם רק בדמיון. אבל אם הוא חושב מחשבה מעשית מה הוא צריך לעשות עכשיו, הוא סבור שמחשבה זו מעשית. כך האדם תופס את החילוק הברור.

זה נכון, אבל כיון שתפיסת הנפש נמצאת במערכת של "היינו כחולמים", במערכת של דמיון, הרי שגם כאשר הוא חושב דברים מציאותיים זו מערכת של דמיון.

משל למה הדבר דומה, אדם חולם חלומות בלילה. יש דברים שהוא חולם, שברור לו שזו מערכת של דמיון שאיננה קיימת. אבל לפעמים הוא חולם בלילה שהוא חושב שעליו לקום בבוקר וללכת להתפלל. המחשבה הזו היא אמנם מחשבה נכונה, אך בלילה זהו חלק מהדמיון של החלום.

גם כאשר הוא חושב בבוקר שעליו ללכת לבית הכנסת, זה חלק מאותה מערכת של דמיון שבו. נכון שזו מערכת דמיון יותר דקה, היא לא גסה כמו חלום הלילה שלרגע הוא מתעורר ותופס שגם מה שחשב בחלום שהוא צריך ללכת בבוקר להתפלל זה היה חלק מהחלום, חלק מהדמיון, אבל עדיין זו מערכת של דמיון.

מצד כך, כל המערכות שהאדם נמצא בתוכן, כאשר הוא חושב בהן, חלק המחשבה נמצא במערכת הדמיון.

"כי עפר אתה ואל עפר תשוב" (בראשית ג, יט). מצד כך, מה שהאדם נקרא "אדם" הוא מלשון אדמה, מלשון דמיון.

לאדם הראשון נאמר: "כי ביום אכלך ממנו מות תמות" (בראשית ב, יז), והשאלה הידועה בדברי רבותינו: הרי הוא לא מת באותו יום שחטא, אלא רק לאחר תשע מאות ושלושים שנה!

ביאור הדבר מה שנוגע לענייננו: מאותו יום שהוא אכל מעץ הדעת טוב ורע, ונאמר לו "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" - מאותו זמן הוא חי במערכת הנקראת אדמה, דמיון. מכאן ואילך כל מחשבותיו, כל דעת שיש לו, נתפסת כחלק ממערכת הדמיון שקיימת בתוכו. עדיין יש במחשבות חלוקים: כח החושב וכח המדמה, כמו שהגר"א מונה זאת בשבעים כוחות הנפש, אבל באופן כללי תפיסת המחשבה היא חלק ממערכת הדמיון שבתוך המחשבה.

אם אין קרקע - אי אפשר לבנות, ואם כל הקרקע קיימת בדמיון, גם כל הבנין קיים בדמיון, וכמו שהגמרא אומרת במעשה הידוע בתחילת המוכר את הספינה (בבא בתרא עג ע"ב), שהם ישבו על גבי אותו לויתן, לרגע אחד הוא התנער, ופתאום ראו שהכל זז - אין כאן כלום. אם אין מציאות גמורה של מחשבה, אי אפשר לבנות.

ודאי שאם נשאל אדם האם הוא תופס את המחשבה שלו כדמיון, הוא יענה שלא, ויאמר שמחשבה אינה מציאות של קרקע וגם לא דמיון, אלא משהו שלישי. על אף שבדקות זה נכון, אבל בעצם, בעומק תפיסת הנפש שלו הוא תופס את המחשבה כחלק ממערכת הדמיון שבנפשו.

לכן, כאמור, כשבאים לבנות חייבים להקדים לכך קנין קרקע של מחשבה, והיינו שאדם תופס את המחשבה כמציאות. זו הקרקע שעל גבה נבנית תפיסת המחשבה.

חומרת המחשבה הנתפסת כמציאות

והנה, בכדי להגיע לאותה השגה שהמחשבה נתפסת כמציאות בנפש האדם, נדרשת יגיעת המוחין בעיון גדול, אבל כל דבר חייב שתהיה לו תחילה, שיהיה לו שורש.

משל למה הדבר דומה? בתחילה יש לאדם קרקע קטנה ועליה הוא בונה בית קטן. לאחר מכן הוא רוצה לבנות בית גדול, והרי שהוא נצרך לקרקע יותר גדולה.

אם כן, חייב שיהיה לאדם בתחילת תפיסת הדבר, איזשהו ניצוץ ששל תפיסת המחשבה כמציאות ולא כדמיון.

המשל שיש בידינו כעת ["ונשמרת מכל דבר רע"] אינו קיים בקדושה להדיא. בקדושה אין משל שעל ידו נוכל לתפוס את המחשבה כמציאות חושית. ודאי שאפשר להשתמש במשלים שכליים ששייכים לקדושה, אבל מחמת שכח המחשבה כמציאות נפל לרע, המשל מוחשי הגמור שהאדם יכול להוציא מכוחו שמחשבה נתפסת כמעשה, הוא "ונשמרת מכל דבר רע" - הרהורי עבירה.

לפי זה מבינים אנו מדוע הרהורי עבירה קשים מעבירה. הרהורי עבירה חומרתם לא רק מצד שהאדם מהרהר בעבירה, אלא משום שכל כח תפיסת המחשבה כמציאות מתגלה בהרהורי עבירה, הרי שמחשבת עבירה חמורה יותר ממעשה! מחשבה שאינה נתפסת כמציאות - יותר קלה ממעשה, אבל מחשבה שנתפסת כמציאות - היא יותר ממעשה, שהרי המחשבה היא למעלה מהמעשה. זה עומק הפגם של הרהורי עבירה, מחמת שהם נתפסים כמציאות.

לכן עבודה זרה חמורה מכולם, כי המחשבה בעבודה זרה נתפסת כמציאות. דבר שלא נתפס כמציאות, אינו חמור כל כך כמו מעשה. הרהורים שאינם הרהורי עבודה זרה וגם לא הרהורי עבירה השייכים להגדרה של "ונשמרת מכל דבר רע", עליהם לא נאמר הכלל שהרהורים חמורים ממעשה.

לדוגמא: אדם שהרהר חס ושלום לאכול חמץ בפסח, ואדם שבפועל אכל חמץ בפסח - ודאי שהאוכל בפועל עבר עבירה חמורה יותר.

אבל בעבודה זרה וכן בהרהורי עבירה נאמר שמחשבה חמורה ממעשה; בעבודה זרה מחמת ששם הרהור נחשב כמעשה, ובהרהורי עבירה משום שהרהור מוליד מיד בפועל [לפחות בחלק מן המקרים] שינוי בגוף האדם היוצר נקודת מעשה.

הקליטה הזו בנפש, היא תחילת הכניסה לעולם המחשבה. איננו מדברים עדיין איך לבנות, אלא על תחילת הכניסה למקום הנקרא מחשבה. אם הקליטה הזו נקלטה בנפש האדם לפחות במדת מה, הרי שהאדם תופס את מחשבותיו כמציאות. שם זו הקרקע שעל גבה ניתן לבנות את כח המחשבה.

מחשבה כמציאות - בתפיסת מושכלות

עד עתה הגדרנו את תפיסת המחשבה כמציאות בהגדרת נפש. כעת נבאר זאת במהלך של מושכלות. אבל נדגיש שוב: המושכלות יכולות להתפס רק אם האדם משתמש במשל באופן גמור על מנת לתפוס תפיסה חושית של מושכלות שהמציאות של המחשבה היא מעשית.

זה שאנחנו תופסים שקרקע היא מציאות, זה ברור לנו. כך החוש תופס. איך האדם תופס את המחשבה כמציאות?

יש לנו שלוש מערכות - מעשה, דיבור ומחשבה.

מעשה - נתפס אצלנו כמציאות גמורה. דיבור - מחלוקת ידועה בין ריש לקיש לר' יוחנן האם עקימת שפתיו הוי מעשה או לא (בבא מציעא צ"ב), אבל עדיין אם נשאל כל אדם האם הדיבור נתפס אצלו כמציאות, יענה שלא כל כך.

ועם כל זאת, יש לנו כמה משלים מתוך העולם שבו אנו חיים, לכך שדיבור נחשב מעשה, כגון: "צדיק גוזר והקב"ה מקיים" (מו"ק טז ע"ב). כולנו מכירים מציאויות של צדיקים שאומרים משהו וזה הופך להיות מעשה, כמו שהיה עם יהושע שאמר "שמע בגבעון דום" (יהושע י, יב) והשמש פסקה ממהלכה בפועל. כמו כן מוצאים אנו בקניינים - "קורא לה והיא באה" (בבא בתרא עה ע"ב), הקריאה גורמת לבהמה לפעול פעולה. מחמת כן, יש לאדם קצת איזושהי נגיעה להבין שהדיבור פועל מעשה. גם זה עדיין מופשט מהאדם, אבל קיים.

אבל כאשר מגיעים למערכת המחשבה - שם האדם אינו תופס כלל את המחשבה כמציאות. הרי האדם אינו רואה את המחשבה, אין הוא יודע מה שבלבו ובמחשבתו של חברו. בקושי מכיר האדם את המחשבות של עצמו באופן גמור. כיון שכך, האדם אינו תופס באופן חושי את המחשבה כמציאות.

איך בתפיסת המושכלות ניתן לתפוס שהמחשבה היא מציאות?

כאשר הקב"ה ברא את עולמו, היו שלשה שלבים: השלב הראשון - "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", וכמו שתרגם יונתן בן עוזיאל: בראשית - "בחכמתא". הבריאה נבראה בחכמה, "כולם בחכמה עשית" (תהלים קד, כד). לאחר מכן - "ויאמר אלקים יהי אור", דיבור. ואחרי הציווי - "ויהי אור", נעשה מעשה. אלו שלשת החלקים שקיימים בשורש מעשה בראשית: א. חכמה, מחשבה. ב. דיבור. ג. מעשה. וכן על זה הדרך היה בשאר המאמרות.

כאשר מבינים שהקב"ה ברא את העולם במחשבה, בדיבור ובמעשה - ידיעה זו נותנת לנו תפיסה אמיתית מהי מחשבה.

נמחיש את הדבר במשל: נגר בנה שולחן. איך הוא בנה את השולחן? הוא חשב לפני כן איך לבנות אותו השולחן, ובשעה שבנאו חשב על צורת בניינו. מה אני רואה לפני עכשיו? שולחן. האם אני רואה את המחשבה? העין הרגילה אינה רואה מחשבה, היא רואה רק מעשה. אבל האם ברור לנו שמונחת כאן מחשבה? כן, ברור.

אלא שבפשיטות האדם תופס את המחשבה הזו **כאמצעי** בלבד לבנין השולחן. המחשבה רק הביאה לבנין, אבל כעת האם

השולחן בנוי ממחשבה? לא. השולחן בנוי מעצים, רק אם אין מחשבה לא ניתן היה לבנות, אבל אחרי שהנגר חשב ובנה, המחשבה הלכה לה, ומה שנשאר כאן הוא עצים בצורת שולחן. זו התפיסה הפשוטה.

אבל אליבא דאמת, אילו יצויר שהמחשבה תסתלק לרגע מהשולחן, לא יהיה שולחן!

זוהי התפיסה שצריכה להיות לאדם במושכלות: כאשר יש לפניו דבר, עליו להבין שהוא מורכב ממעשה, מדיבור וממחשבה. הוא לא מורכב רק ממחשבה **שהביאה** לידי מעשה, אלא כעת הוא בנוי גם מכח המחשבה.

הדוגמא הפשוטה לזה: "הארון נושא את נושאי" (סוטה לה ע"ב). הארון מה היה בתוכו? תורה - חכמה, והחכמה הזו היא שנשאה אותו, וגם את נושאי. לכן "מקום הארון אינו מן המדה" (מגילה י ע"ב), כי הוא נושא גם את המקום שלו.

כל העולם כולו קיים על לומדי התורה, ומכוחם כולם נישאים, וכדבריו הנודעים של ה'נפש החיים' (שער א פרק טז) ש"אילו היה העולם מקצהו ועד קצהו פנוי אף רגע אחד מעסק והתבוננות בתורה הקדושה, היו חוזרים כל העולמות לטהו ובהו". לא רק שהוא יהפוך להיות מרוסק, אלא יהיה כלא היה, אין לו קיום.

איך התפיסה השטחית של הדבר?

אדם למשל יושב בארץ ישראל ולומד תורה, ובזכותו ליהודי אחר בבלגיה יש פרנסה. זה אמת. אך התפיסה היא שזה נעשה מכח זכויות. בשמים רואים שפלוני כאן לומד, ומכח כך גוזרים שתהינה זכויות ליהודי אחר, ומחמת כן תהיה לו פרנסה.

זה לא נכון כלל.

ההגדרה האמיתית היא, שהפרנסה שלו נישאת מכח הלימוד תורה. אין מציאות לכל דבר אלא מכח המחשבה. המחשבה נושאת את הדיבור, ועל גביו את המעשה. אבל בעצם מה יש כאן? מחשבה. על גביה דיבור, על גביה מעשה.

נקודת הטעות נובעת מכך שהאדם רואה לנגד עיניו את החיצוניות, הוא לא רואה את הפנימיות, שהמחשבה היא זו שבעצם נושאת את הדבר.

למשל: הארון היה מורכב משלשה ארונות, פנימיות - זהב. אמצעיות - עץ, חיצוניות - זהב. מה אדם היה רואה לנגד עיניו? זהב. כלומר, הוא רואה רק את החיצוניות ולא את מה שנמצא בפנים. אבל האמת היא, שמה שנשוא את ארון הזהב הוא ארון העץ שנמצא בפנימיותו.

אם כן עומק ההגדרה היא, שבכל דבר אני רואה לנגד עיני את הלבוש האחרון, שהוא המעשה, אבל בתוך המעשה מונח דיבור, ובתוך הדיבור מונחת מחשבה. הרי שבעצם מה שיש כאן זו המחשבה! כשם שהארון נושא את נושאי, כמו כן התפיסה האמיתית היא שישנה מחשבה הנושאת את הגוף.

אם האדם מסתכל בתפיסה שישנה מציאות של גוף, ובתוך המציאות הזו ישנה מחשבה - המחשבה הזו היא בבחינת עוף הפורח באויר, היא לא מציאות. כל מציאות המחשבה של אדם כזה נתפסת כדבר שלא ניתן לחוש אותו, בלתי נתפס כמציאות.

לעומת זאת, אם האדם תופס שהמחשבה היא מציאות, ועל גביה יש מוח, ועל גביה כל הגוף כולו - זוהי תפיסה נכונה של קומת המחשבה.

המחשבה נושאת את הגוף

כעת נבאר את הדברים שאמרנו לעיל ביתר בהירות בעזרשי"ת.

אם תופסים שישנה מציאות של גוף ובתוך הגוף יש מחשבה, נמצא שהקרקע הוא הגוף, לא המחשבה, שהרי הגוף הוא הנושא את המחשבה. אבל אם תופסים שהמחשבה נושאת את הגוף, הרי שהקרקע היא המחשבה.

כל זמן שאדם תופס שיש כאן אדם ובתוכו יש מחשבה - הוא לעולם לא יתפוס את עצמו כמציאות של מחשבה, ואז לא יתפוס את המחשבה כמציאות.

התפיסה האמיתית היא שבעצם אדם הוא מחשבה. אדם - כח מ"ה, מ"ה גימטריא אדם, אדם זו המחשבה, כלשון חז"ל. על גבי אותה מחשבה ישנם איברים, ישנו גוף. המחשבה נושאת את הגוף.

ראיה לדבר - בשעה שהנשמה מסתלקת מן האדם, הגוף אינו יכול לשאת את עצמו. איך, אם כן, הוא נישא כל ימיו? בכח הנשמה, בכח המחשבה שבתוכו. הרי שלא הגוף נושא את המחשבה אלא המחשבה נושאת את הגוף.

בפשטות האדם תופס: יש לי מוח, ובתוך המוח אני מכניס כל מיני מחשבות. הוא רוצה להכניס שם את כל התורה כולו.

זו לא התפיסה הנכונה, בדיוק להיפך.

כשרוצים, אם כן, להכנס לאותה תפיסה של עולם המחשבה, חייבים לתפוס את המחשבה כמציאות ושתייה לה קרקע. הקרקע של המחשבה היא התפיסה הברורה שלא הגוף נושא את המחשבה, אלא המחשבה נושאת את הגוף.

תפיסה זו שייכת באדם הפרטי, והיא שייכת בקומת הבריאה כולה.

ההגדרה הברורה היא, שהתורה נושאת את כל הבריאה כולה. והרי "אורייתא מחכמה נפקא" - היא יוצאת מתפיסת המחשבה. אם כן, כל מציאות שקיימת בבריאה היא מחשבה. על גביה דיבור ועל גביה מעשה. המחשבה נושאת את הכל.

הראשית של הכל היא החכמה. כאשר אדם רוצה לבנות, הדבר הראשון שנצרך לו הוא מקום. "מקום" מלשון קיום. מה מקיים את הכל? חכמה. אם כן, המקום של כל דבר הוא החכמה, כח המחשבה.

לראות בכל דבר את המחשבה שבו

אחרי שהבנו את הדברים עד השתא, ננסה לקרב אותם יותר לנפשתינו.

האדם שיש בתוכו מחשבה, איך הוא מסתכל על כל דבר?

ישנו משל ידוע של ר' ישראל מסלנט: הסנדלר כאשר הוא הולך ברחוב הוא רואה נעליים. הנגר רואה עצים, והזגג רואה חלונות. כל אחד רואה לפי העבודה שלו.

כאשר האדם מביט בעין אמת על מציאות הבריאה, הוא רואה רק מחשבה, רק חכמה. כשיראה שולחן - יראה את החכמה שגנוזה בו. כשיראה כסא, יראה את החכמה שגנוזה בכסא. כשיראה פרח - יראה את החכמה הגנוזה בפרח.

ידוע שהחזון איש העיד על עצמו שפעם התבונן בפרח, ובשלב מסוים הפסיק להביט בו כי כמעט התעלף, מרוב התפעלות מעומק החכמה הגנוזה בפרח אחד.

מהיכן הגיע עומק ההסתכלות? בפשטות תופסים, הוא החליט להתבונן בפלאות הבריאה, "מה רבו מעשיך ה'" (תהלים קד, כד), ואז הוא התבונן, והגיע למקום של כלות הנפש, ולכן הפסיק.

זה לא נכון.

אדם שחי בעולם של מחשבה, בכל דבר הוא רואה את המחשבה שבו. כשהחזון איש ראה פרח והחליט להתבונן בו [כמובן שהיה יכול לראות את הפרח ולא להתבונן במחשבה שבו כיון שהוא עסוק בסוגיא אחרת], מהיכן זה נבע? כי באופן טבעי המחשבה נוטה לראות את החכמה שבכל דבר.

נטיית האדם לראות בכל דבר את המחשבה שבו - זוהי קרקע של מחשבה. אבל לשם כך צריך להביט על כל דבר בבריאה שהוא בעצם חכמה.

החזון איש אמר משפט נוסף: "אני לא מכיר דברים פשוטים. כל הדברים שאני מכיר הם סוגיות עמוקות".

מהיכן זה נובע? מאותה הסתכלות טבעית שהיתה לחזון איש לראות בכל דבר את המחשבה שבו, ממילא כל דבר הוא חכמה, הוא עמוק.

איך האדם יבחן בעצמו את הדבר?

לדוגמא: אדם רואה לפניו שטר של כסף. האדם הפשוט הולך עם כסף למכולת, איש עסקים מסתכל על השטר כבסיס לעסקים, אבל הצד השווה שבהם - הם רואים את שטר הכסף כדבר פשוט.

אבל העמקן מתבונן: איך יצרו שטר כסף שאי אפשר לזייפו? מאיזה חומר הוא עשוי? מהי השיטה שפעלו על פיה? וכן על זה הדרך.

אין הכוונה שזה מה שנעשה כל ימי חיינו, להתבונן בכל חפץ מה היה תהליך יצירתו... באנו רק לומר שבכל דבר פשוט ניתן להתבונן ולראות את החכמה שבו. אדם שמביט על כסף לא כדבר חכמה, האם זה מחמת שהוא כל כך שקוע בסוגיא? לא. הסיבה לכך היא משום שמעודו לא חשב להביט על שטר הכסף כחכמה. שטר כסף לדידו הוא כסף שהולכים עמו לקנות במכולת...

בנין קרקע לכה המחשבה עניינו, שהאדם מסתכל על כל דבר כחכמה. אלא שהוא יכול להבין: יש כאן חכמה, אבל אני לא משיג אותה. או - יש כאן חכמה, אבל אני כעת עוסק בסוגיא אחרת.

משל למה הדבר דומה? אדם לומד מסכת חולין, ולפתע הוא רואה מסכת שבת, האם יעזוב את מסכת חולין ויעסוק במסכת שבת? ודאי שלא, אבל הוא מבין שמסכת שבת כוללת בתוכה סוגיות חמורות ביותר "כהררים התלויים בשערה" (חגיגה י"א). אם כן, על אף שאין עסקו בה כעת, אך בתפיסת הנפש שלו הוא מתייחס למסכת כסוגיא עמוקה מאד.

אבל כאשר אדם רואה כסא, האם הוא רואה כאן חכמה עמוקה, רק לא מתבונן בה מחמת שזה לא עסקו, או שהוא לא מתבונן בה מחמת שהוא רואה לפניו כסא ולא תופס שמונחת בו חכמה?

זו תפיסה של חיים!

בני אדם רגילים לחשוב שישנם דברים עמוקים וקשים, כגון: מסכת עירובין, קיני נדה, סוגיות עמוקות, אבל מלבדם, רוב הדברים בעולם הם דברים פשוטים. לפעמים מגיע אלי אדם ואומר: "יש לי שאלה אחת פשוטה...". ואני עונה לו: "אם השאלה פשוטה, התשובה שלי איננה פשוטה!..." עצם החשבת השאלה כפשוטה - זו גופא הטעות הראשונה. אין כזה דבר שאלה פשוטה. כל דבר הוא מורכב, עמוק, סוגיא לעצמו.

נחזור ונדגיש: אין כוונת הדברים שנשב ונתבונן בכל דבר בבריאה, כי אי אפשר לעשות זאת בשום פנים ואופן, ולא זו הדרך, אבל השאלה היא: מאיזו נקודת הסתכלות אדם רואה את מה שהוא מביט עליו. כשם שכאמור, הסנדלר רואה נעלים, הזגג רואה חלונות - כך החכם רואה בכל דבר את החכמה שבו.

"חיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא תורה כמיתה חשובים להם" (רמב"ם פ"ז מהלכות רוצח ה"א), יש להם נטייה לחפש בכל דבר את החכמה שבו. מדוע? לא שהם **מחפשים** בכל דבר את החכמה, אלא הם **רואים** כל דבר כמציאות של חכמה. "כולם בחכמה עשית" (תהלים קד, כד), כלומר בכל דבר גנוזה חכמה, והיא הנושאת את מציאות הדבר.

אין בנין של מוחין ללא קרקע

מכח תפיסה זו, מקבל האדם בנפשו קרקע לבנין החכמה, ונבאר.

כאשר האדם מביט על כל דבר כמציאות **שיש בה** חכמה, הרי שהקרקע שממנה הוא יוצא לכל דבר אינה החכמה. אבל כאשר הוא מביט על כל דבר שמציאותו היא חכמה, ועל גבי החכמה הדבר נישא, הרי שהקרקע של כל דבר אצלו היא חכמה, ועל גביה נישאת כל מציאות תפיסת החיים שלו.

אנו חוזרים ומדגישים - אי אפשר לבנות בנין של מוחין אם אין קרקע. וכמו שרואים כן אצל בני אדם שמחפשים חכמה, ואפילו הכי לא מצליחים לבנות אותה. מה הסיבה לכך? ישנן הרבה סיבות, אבל הסיבה השורשית לדבר היא כי אינם רואים את מציאות הדבר כחכמה.

אדם שיושב ליד הסטנדר ולומד גמרא, מבין היטב: כאן טמונה חכמה. אבל כשהוא יוצא לרחובה של עיר, נראה לו שבכל

הנעשה סביבו אין חכמה. הוא לא מביט על הדברים המתגלים לעיניו כחכמה. לפי דעתו, החכמה נמצאת בתוך הגמרא, לא מחוצה לה.

לא זו התפיסה הנכונה, אלא כל מה שאדם רואה - עליו לתפוס אותו כחכמה. אם זו תפיסת האדם - באפשרותו לחיות במציאות של חכמה.

אדם שרואה את המציאות כמציאות שיש בתוכה חכמה, לא יכול לחיות כל הזמן חכמה, כי יש מציאות ויש חכמה, פעם הוא חי את המציאות ופעם הוא חי את החכמה, רצוא ושוב. אבל אדם התופס שכל המציאות היא חכמה, אלא שמולבשת עליה צורה, כשם שאדם לא נופל מהקרקע, כך אותו אדם לא יוצא מהחכמה, כי הוא תופס כך את המציאות.

זה יכול להישמע בתחילה רחוק, אולי נשגב, אולי מופלא, אבל זו שאלה של תפיסת חיים.

"קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא". ודאי שיש במאמר חז"ל זה הרבה עומקים, אבל מה שנוגע לענייננו: אורייתא היא כולה חכמה, וכשאומרים ש"אורייתא וישראל חד הוא", פירוש הדבר שיש כח לישראל לתפוס כל דבר כחכמה.

"אסתכל באורייתא וברא עלמא", הגדרת הדבר לפי מה שביארנו: כל מה שהוא ברא, זה בעצם חכמה. זה מה שיש בבריאה. על גביה ישנה צורה, אבל הבסיס של הכל היא החכמה. החכמה נושאת את הצורה. זוהי בעצם תחילת הכניסה לחיים של חכמה.

עוד לא עסקנו **בבנין** החכמה, רק **בקרקע** לבנין החכמה. בבנין החכמה גופא נעסוק בעזהשי"ת בפרקים הבאים.

- [\[דע את מחשבותיך\]](#) 1]

Source: <http://bilvavi.net/shiur> קרקע-למחשבה/001-ודמיון-קרקע-למחשבה

Links

[1] <http://bilvavi.net/daes.mach>